

דתישבו

פרשת תזריע, תשע"ט, מספר 1314

"וראה הכהן את הנגע"

נתן אביעזר

רועה בהמה לדעת איזה מום קבוע ואיזה מום עובר" (סנהדרין ה ע"ב).

ראייה וצרעת

מלבד הדגשת החשיבות של הניסיון, פרק י"ג מדגיש גם את החשיבות של ראיית סימני הצרעת על-ידי הכוהן. במהלך פרק י"ג מופיע הביטוי "וראה הכהן" או "יראנה הכהן" לא פחות מעשרים פעם!

ההלכה קובעת גם שהכוהן חייב לראות את סימני הצרעת במו עיניו. אם שני עדים ראו את סימני הצרעת על גוף האדם, והם תיארו אותם לכוהן, ועל סמך הדיווח של העדים הכוהן מכריז "טמא", האדם נשאר טהור, משום שהכוהן לא ראה את הסימנים בעיניו שלו (רמב"ם, הלכות טומאת צרעת ט:ב). כמעט בכל התורה כולה, שני עדים קובעים עובדות, ככתוב: "על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר" (דב' יט:טו). אבל באשר לצרעת, "לא יקום דבר" על-פי עדים, אלא על-פי ראיית הכוהן בלבד. רק אחרי שראה הכוהן את סימני הצרעת, הוא רשאי להכריז שהאדם טמא.

ראייה ועדות

כדי שהעדים יוכלו להעיד על נושא כלשהוא, הם חייבים לראות את האירוע במו עיניהם. אבל אם הם רואים משהו שממנו אפשר ללמוד על מה שקרה, מצב שנקרא "מאומד" (circumstantial evidence), אין עדותם עדות. אפילו במקרה קיצוני שברור כשמש מה שקרה, עדות זו אינה מתקבלת, כמו שכתוב בתלמוד:

תנו רבנן: כיצד מאומד? ... איש רץ אחר חברו לחורבה, ורצתם אחריו, ומצאתם סייף בידו ודמו מטפטף, והרוג מפרפר. אם כך ראיתם – לא ראיתם כלום" (סנהדרין לז ע"ב).

ראייה ועדי קידושי

קרה פעם מעשה מעניין. בשעת חופה, ברגע שהחתן התחיל להעביר את הטבעת לכלה, צילם הצלם את האירוע באור חזק מאוד

רוב רובה של פרשתנו (כל פרק י"ג) מוקדש להלכות הצרעת, הן צרעת הגוף והן צרעת הבגד. בתחילת הפרק כתוב: "וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת הַנֶּגַע בְּעוֹר הַבָּשָׂר וְשָׁעַר בְּנֶגַע הַפֶּה לְבָן וּמְרָאָה הַנֶּגַע עִמָּק מְעוֹר בְּשָׂרוֹ נִגַע צָרְעַת הוּא וְרָאָהּ הַכֹּהֵן וְטִמָּא אֹתוֹ" (ויק' יג:1).

על פסוק זה שאל סבי, הרב ד"ר מאיר הלוי איש הורוויץ ("אמרי מאיר", עמ' קנד): "פתח הפסוק ואמר 'וראה הכהן את הנגע', ובסימו של הפסוק מופיע שנית 'וראהו הכהן וטימא אותו'. לכאורה מיותרות שתי מילים אלו 'וראהו הכהן'. ותירץ כדלהלן:

ולמדנו מכאן, שלא די בלימוד לחוד. צריך הכהן לראות הדברים בפועל ממש, במציאות, ורק אז יכול הוא להחליט על הנגע אם טהור הוא או טמא. וזהו שנאמר כאן בתורה: "וראה הכהן את הנגע", ועומד ובודק אותו בכל סימניו, ככתוב: "וראהו הכהן" – אם הכהן הזה, שהביאו עתה את הנגע לפניו לבדיקה, כבר ראה דבר מעין זה בעיניו, והיה נוכח בשעה שדנו בעבר בנגע כזה הלכה למעשה, רק באופן הזה – "וטימא אותו", רק אז, אם יש לכהן ניסיון מעשי ובקיאיות מרובה בענייני נגעים, יכול הוא לטמא את הנגע. כי אם הוא למד מתוך הספר בלבד, בלי ניסיון מעשי – אין עדיין בכוחו לטמא או לטהר.

הדרישה שהפוסק יהיה בעל ניסיון מעשי מודגשת גם בתלמוד. שם כתוב שאפילו תלמיד חכם גדול אינו רשאי להתיר בכור בהמה שהוא בעל מום, אם אין לו ניסיון במומים. בהתאם לכך, אמר רב, האמורא החשובה, "שמונה עשר חודשים גדלתי אצל

* פרופ' נתן אביעזר הוא מחבר הספרים: "מבראשית ברא עד זאת הברכה", "בראשית ברא" ו"אמונה בעדן המדע".

** המאמר מוקדש לעילוי נשמתו של סבי, הרב ד"ר מאיר הלוי איש הורוויץ ז"ל, שהיה רב, רופא ומוהל בעיר זורבנה אשר בגליציה, וגם בארץ ישראל.

דהיינו, דבר שאינו נראה באמצעות העין בלבד, אין לו מעמד הלכתי כלל.

ראייה והמסורת

יש הטוענים, שהמסורת שלנו מאבותינו ומאבות אבותינו, על הניסים והנפלאות שעשה לנו הקב"ה בשעת יציאת מצרים ובמדבר, שוות ערך כאילו אנחנו ראינו את כל הניסים בעצמנו. אולם, בתורה כתוב אחרת. שם מודגשת חשיבות העובדה שבני ישראל ראו את כל הניסים במו עיניהם, ולא רק שמעו עליהם מאחרים, ככתוב (דב' יא:ב-ז):

וידעתם היום כי לא את בניכם אשר לא ידעו ואשר לא ראו את מוסר ה' א-להיכם את גדלו את ידו החזקה וזרעו הנטויה. ואת אתתיו ואת מעשיו אשר עשה בתוך מצרים לפרעה מלך מצרים ולכל ארצו ... כי עיניכם הראת את כל מעשה ה' הגדל אשר עשה.

ראייה ומשה רבנו

הדוגמה האחרונה שלנו על חשיבותה של הראייה מופיעה בסוף התורה. כידוע, נמנע ממשה רבנו להיכנס לארץ ישראל למרות שביקש מהקב"ה שוב ושוב לבטל את הגזירה הרעה: "ואתחנן אל ה'... ויאמר ה' אלי רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה" (דב' ג:כג-כה). הקב"ה לא נענה לבקשת משה להיכנס לארץ ישראל אבל נתן לו פיצוי; דהיינו, הקב"ה אפשר למשה לראות את כל ארץ ישראל, כאשר משה עמד בעבר הירדן, ככתוב (דב' לד:א-ד):

ויעל משה מערבת מואב אל הר נבו ראש הפסגה אשר על פני ירחו, ויראהו ה' את כל הארץ את הגלעד עד דן, ואת כל נפתלי ואת ארץ אפרים ומנשה ואת כל ארץ יהודה עד הים האחרון, ואת הנגב ואת הכפר בקעת ירחו עיר התמרים עד צער. ויאמר ה' אלי זאת הארץ אשר נשבעתי לאבותיך ליצחק וליעקב לאמר, לזרעך אתננה הראיתיך בעיניך ושמה לא תעבר.

למרות שנמנעה ממשה רבנו האפשרות לדרוך באדמת הארץ, ניתנה לו האפשרות לראותה במו עיניו. אבל מה שנמנע ממנו, לא נמנע מאתנו. יש לנו את הזכות הגדולה לאחר אלפיים שנות גלות, לא רק לראות את כל ארץ ישראל אלא גם להיכנס אליה ולהתיישב בארץ הקודש.

שסנוור לשנייה את כל הנוכחים. כאשר עבר הסנוור, כבר הייתה הטבעת על אצבעה של הכלה. דהיינו, העדים לא ראו את החתן עונד את הטבעת על אצבע הכלה, אך ברור לכולם שזה מה שקרה. השאלה הייתה האם העדות נחשבת כעדות כשרה? על כך השיב הרב משה פיינשטיין:

למרות שהעדים ראו הטבעת בידי החתן ושמעו איך שאמר "הרי את מקודשת לי בטבעת זו", אבל היות ולא ראו את הנתינה עצמה, אף שאחר-כך ראו הטבעת בידה של הכלה ואי-אפשר שהחתן לא נתן לה את הטבעת, אף-על-פי-כן לא נחשבו כעדים לקיומא (אגרות משה, יורה דעה א:מה).

ראייה ודיעה

חשיבות הראייה מודגשת בתורה, מלבד ההלכה. אחרי חטא העגל כתוב:

וידבר ה' אל משה, לך רד כי שחת עמך אשר העלית מארץ מצרים. סרו מהר מן הדרך אשר צייתם, עשו להם עגל מסכה וישתחוו לו ויזבחו לו, ויאמרו, אלה אלהיך ישראל אשר העלוק מארץ מצרים (שמ' לב:ז-ח).

אולם משה לא שבר את הלוחות עד שהוא עצמו ירד מההר, וראה במו עיניו את עם ישראל מחוללים מסביב לעגל הזהב, ככתוב:

ויהי כאשר קרב (משה) אל המחנה וירא את העגל ומחלת ויחר אף משה וישלך מידו מידיו את הלחת וישבר אתם תחת ההר" (שם לב:יט).

מדוע לא הגיב משה מייד כאשר שמע מהקב"ה על החטא בעגל הזהב? הרי משה בוודאי האמין למה שאמר לו הקב"ה, וידע את מה שעשו בני ישראל. אלא שרק כאשר ראה משה במו עיניו את חטא העגל, רק אז כעס ושבר את הלוחות.

יתרונה של ראייה לעומת ידיעה כתוב אצל פוסקים רבים. הרב משה פיינשטיין כתב: "כל ענייני תורה נידונין כפי שרואים" (אגרות משה, אבן העזר ג:לג). בספר "ערוך השולחן" (הרב יחיאל מיכאל הלוי אפשטיין, מאה תשע עשרה) כתוב: "לא אסרה תורה מה שאין העין שולטת בו" (יורה דעה פד:לו). בעל "תפארת ישראל" (פירוש על המשנה, הרב ישראל ליפשיץ, מאה שמונה עשרה) כתב דברים דומים: "כל שאינו נראה בלי זכוכית מגדלת, לאו כלום הם" (עבודה זרה, פרק ב, בועז ג),

הדף השבועי מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע, ומופיע גם באתר המידע של אוניברסיטת בר-אילן בכתובת:

<http://www1.biu.ac.il/parasha2>

כתובת דוא"ל של הדף: dafshv@mail.biu.ac.il

ניתן לפנות לכתובת זו ולקבל את הדף מדי שבוע בדוא"ל.

[הדף השבועי - אוניברסיטת בר אילן](#)

יש לשמור על קדושת העלון

עורך: ד"ר צבי שמעון
עורכת לשון: רחל הכהן שיף